Valiokunnan mietintö TyVM 6/2016 vp─ HE 153/2016 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi aikuiskoulutustuesta annetun lain, Koulutusrahastosta annetun lain ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi aikuiskoulutustuesta annetun lain, Koulutusrahastosta annetun lain ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta (HE 153/2016 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- hallitussihteeri Pekka Paaermaa, sosiaali- ja terveysministeriö
- pääsihteeri Tanja Auvinen, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta
- johtava lakimies Elina Pajula, Koulutusrahasto
- asiantuntija Ida Mielityinen, Akava ry
- johtava asiantuntija Vesa Rantahalvari, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- johtaja Veli-Matti Lamppu, Suomen Yrittäjät ry
- tutkimuspäällikkö Juha Kurtti, Tehy ry
- asiantuntija Samppa Koskela, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Terveyspalvelualan Liitto ry
- Työttömyysvakuutusrahasto

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi aikuiskoulutustuesta annettua lakia, Koulutusrahastosta annettua lakia ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annettua lakia. Esityksellä on tarkoitus toteuttaa kilpailukykysopimuksen mukaiset säästöt aikuiskoulutustuessa. Aikuiskoulutustuen kestoa ja tasoa ehdotetaan muutettaviksi. Tukikauden enimmäiskesto ehdotetaan lyhennettäväksi 19 kuukaudesta 15 kuukauteen ja tuen tasoa laskettavaksi siten, että tuen perusosaa pienennettäisiin 15 prosentilla. Tuen rahoitusta ehdotetaan muutettavaksi siten, että valtion rahoitusosuus palkansaajan aikuiskoulutustuessa poistuisi ja tuki rahoitettaisiin kokonaisuudessaan työttömyysvakuutusrahaston varoista. Valtio rahoittaisi kuitenkin edelleen yrittäjän aikuiskoulutustuen.

Valmis
5.0

Esityksessä ehdotetaan myös lisättäväksi aikuiskoulutustuesta annettuun lakiin ja Koulutusrahastosta annettuun lakiin säännökset ulkomaantyön laskemisesta työssäoloaikaan. Aikuiskoulutustukeen ja ammattitutkintostipendiin oikeuttavaan työssäoloaikaan laskettaisiin Suomessa tehdyn työn lisäksi Euroopan unionin jäsenvaltiossa, Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa tai Sveitsissä tehty työ.

Esitys liittyy valtion vuoden 2017 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2017.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksellä ehdotetaan vähennettäväksi aikuiskoulutustuen määrää ja kestoa. Aikuiskoulutustuen määrä heikkenee kesken tukikauden osalla jo etuuspäätöksen saaneista. Tukikauden keston muutokseen ehdotetaan siirtymäaikaa. Se turvaa 19 kuukauden enimmäistukiajan, jos tukiaikaa koskeva hakemus tehdään ennen lain voimaantuloa, tukikausi alkaa viimeistään 1.8.2017 ja tukiaika käytetään kokonaisuudessaan vuoden 2020 loppuun mennessä. Aikuiskoulutustuen rahoitusjärjestelmää ehdotetaan muutettavaksi siten, että palkansaajan aikuiskoulutustuesta poistetaan valtionrahoitusosuus, ja tuki rahoitetaan työttömyysvakuutusmaksun tuotosta. Yrittäjän aikuiskoulutustuki säilyy valtion rahoittamana. Esityksessä ehdotetaan, että ulkomailla tehdyn työn osuus lasketaan työssäoloaikaan aikuiskoulutustukioikeutta määriteltäessä. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää esityksen mukaisia toimenpiteitä valtiontalouden hankala tilanne huomioon ottaen perusteltuina ja puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin.

Aikuiskoulutustuki

Aikuiskoulutustuen keston lyhentämisellä ja sen tason laskemisella toteutetaan kilpailukykysopimuksen mukaiset säästöt aikuiskoulutustuessa. Valiokunta toteaa, että esitetyt muutokset ovat parempi vaihtoehto kuin aikaisemmissa suunnitelmissa ollut tuen muuttaminen lainapainotteiseksi. Esitetyistä muutoksista huolimatta aikuiskoulutustuki tarjoaa edelleen palkansaajalle kohtuullisen opiskelun aikaisen taloudellisen tuen. Tuki on työelämään siirtyneelle kannustin kehittää osaamistaan työ- ja elinkeinoelämän muuttuviin tarpeisiin sekä oman työllistymisensä mahdollisuuksien parantamiseksi. Opiskeleminen aikuiskoulutustuella voi olla aikaisemmin suoritetun tutkinnon päivittämistä tai kokonaan uuden tutkinnon suorittamista ja uuteen ammattiin tähtäävää.

Aikuiskoulutustuki on koettu merkittäväksi tekijäksi osaamisen vahvistamisessa. Koulutusrahaston teettämän tutkimuksen (2014) mukaan aikuiskoulutustukea käyttäneistä 96 % koki tuen melko tai erittäin merkittäväksi opiskelun mahdollistavaksi tekijäksi. Tukea käyttäneiden työnantajista 93 % oli samaa mieltä.

Valiokunta pitää myönteisenä esityksen ehdotusta ulkomailla tehdyn työn laskemisesta tukeen oikeuttavaan työssäoloaikaan. On perusteltua, että aikuiskoulutustukeen ja ammattitutkintostipendiin oikeuttavaan työssäoloaikaan luetaan Suomessa tehdyn työn lisäksi Euroopan unionin jäsenvaltiossa, Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa tai Sveitsissä tehty työ.

Aikuiskoulutustuen käyttö aktiivisinta naisilla sekä sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla

Valiokunnan saamien selvitysten mukaan naiset osallistuvat koulutukseen aikuiskoulutustuen turvin enemmän kuin miehet. Kummankin sukupuolen kohdalla tuen saajien määrä on lisääntynyt viime vuosien aikana, mutta naisten määrä on kasvanut enemmän. Koulutusrahaston tilastotiedon mukaan aikuiskoulutustuen saajia vuonna 2011 oli yhteensä noin 9 000, joista noin 7 000 oli naisia ja noin 2 000 miehiä. Vuonna 2015 tuen saajia oli yhteensä yli 20 000, joista noin 15 000 naisia ja noin 5 000 miehiä. Koulutusaloittain tarkasteltuna naisvaltainen sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala on ylivoimaisesti suurin. Vuosien 2011—2015 aikana sen osuus kaikista aikuiskoulutustuen saajista on ollut noin 40 %. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että aikuiskoulutustuella koulutukseen osallistuu vähemmän niitä, joiden kouluttautumisen tarve on suurin. Pelkän perusopetuksen varassa olevien osuus tuen käyttäjistä on neljä prosenttia. Myös yrittäjien osuus on vähäinen, 0,5 prosenttia. Valiokunta pitää tärkeänä, että löydetään välineet yrittäjien ja perusopetuksen varassa olevien saamiseksi koulutuksen piiriin.

Valiokunta huomauttaa, että hallituksen esityksessä ei ole arvioitu sen sukupuolivaikutuksia. Tässä esityksessä se olisi ollut erityisen tärkeää naisten ja miesten koulutukseen osallistumisen erojen ja esitettyjen muutosten sukupuolivaikutusten selvittämisen kannalta. Valiokunta kiinnittää huomiota sukupuolten väliseen eroon aikuiskoulutukseen osallistumisen aktiivisuudessa ja pitää asian selvittämistä tärkeänä. On mietittävä keinoja saada koulutukseen nykyistä kattavammin kaikki he, jotka koulutuksesta ammatillisen osaamisensa kehittämiseksi hyötyvät.

Aikuiskoulutuksen kokonaisuus

Valiokunta toteaa, että aikuisten osaamisen vahvistamista tapahtuu myös muilla tavoin kuin omaehtoisella koulutuksella, jota tuetaan aikuiskoulutustuen ohella myös opintotuella. Lisäksi on työvoimahallinnon rahoittamaa työvoimakoulutusta ja työnantajien rahoittamaa henkilöstökoulutusta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että työelämään siirtyneitä motivoidaan ja kannustetaan osaamisensa päivittämiseen ja tarvittaessa uuden ammatin opiskelemiseen ja että mahdollisuudet siihen turvataan. Esimerkiksi teknologian lisääntyvä käyttö eri ammateissa edellyttää uusien tietojen ja taitojen omaksumista elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti. Rakennemuutokset edellyttävät toisinaan kokonaan uuden ammatin hankkimista. On tärkeää varautua siihen, että äkillisissäkin muutoksissa koulutusjärjestelmämme kykenee ketterästi vastaamaan uusiin osaamistarpeisiin. Valiokunta pitää hyödyllisenä muodostaa kokonaiskäsitys aikuiskoulutuksen tilasta, sen vaihtoehdoista ja sen kehittämisen tarpeista. Valiokunta korostaa myös meneillään olevien koulutusta koskevien uudistusten kokonaisvaikutusten selvittämisen tärkeyttä.

Valiokunnan mietintö TyVM 6/2016 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan päätösehdotus:

> *Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 153/2016 vp sisältyvät 1.—3. lakiehdotuksen.*

Helsingissä 25.10.2016

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tarja Filatov sd
varapuheenjohtaja Heli Järvinen vihr
jäsen Hannakaisa Heikkinen kesk
jäsen Reijo Hongisto ps
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Leena Meri ps
jäsen Merja Mäkisalo-Ropponen sd
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Eero Suutari kok
jäsen Martti Talja kesk
jäsen Juhana Vartiainen kok
jäsen Eerikki Viljanen kesk
varajäsen Antero Laukkanen kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen

VASTALAUSE

Perustelut

Hallituksen esityksessä ehdotetaan merkittäviä heikennyksiä ansiotyötä tekevien ihmisten mahdollisuuksiin kehittää osaamistaan. Suunta on väärä, kun otetaan huomioon ennusteet työmarkkinoiden odotettavissa olevista muutoksista.

Tulevaisuudessa täydennyskouluttautumisen odotetaan yleistyvän kaikilla aloilla ja työuran vaiheissa. Myös useampien tutkintojen suorittaminen työuran eri vaiheissa lisääntyy. Näiden skenaarioiden edessä hallituksen tulisi miettiä kuumeisesti keinoja elinikäisen oppimisen joustavoittamiseksi, ei vaikeuttaa sitä entisestään.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että hallituksen esitykseen HE 153/2016 vp sisältyvät 1.—3. lakiehdotus hylätään.

Helsingissä 25.10.2016

Anna Kontula vas